

882 III. 1. Incestus est luxuria cum personis cognatis exercita, ita ut praeter luxuriae malitiam simul etiam contra reverentiam seu *pietatem* peccetur: quae malitia non in solis peccatis consummatis est, sed in quolibet etiam imperfecto peccato, quo invaditur persona cognata.

2. Ratio incestus tum erga consanguineos, tum erga affines extenditur ad eos gradus, qui impedimentum matrimonii dirimens constituunt: imo vocatur etiam incestus peccatum cum legaliter et spiritualiter cognatis.

3. Probabile est, incestum inter consanguineos et affines specie non differre: at inter spiritualiter cognatos specie differre omnino videtur.

4. Incestus inter diverso gradu cognatos probabiliter specie non differt, nisi adsit *primus* cognationis gradus, isque lineae rectae, i. e., si fit incestus inter parentes et filios: S. Alph. l. 3 n. 448.

Nam ratio pietatis, contra quam incestus praeter castitatem delinquit, inter illos *per se* invenitur, inter alios cognatos solum propter relationem ad parentes seu *per participationem*. Sed 1) quod tale est per se, videtur specie differre ab eo, quod tale est solum per participationem; 2) quae autem talia sunt per participationem sive propinquius sive remotius, ab invicem non specie, sed gradu tantum seu circumstantia aggravante distingui videntur.

In primo autem gradu lineae rectae puto etiam differre peccatum, prout aut parens filium vel filiam, aut filius parentem induxerit: haec enim *seductionis* malitia longe alia est, prout aut a parente aut a filio committitur, utpote diversis pietatis officiis directe opposita. Haec ex iis, quae de quarto decalogi praecepto disputata sunt, satis videntur patere.

Similiter si alius quidam cognatus, cui paterna potestas vel cura commissa sit, aliquem suae curae commissum seducat, haec seductio sane in confessione explicari debet: quod tamen non est incestui proprium, sed seductioni quorumlibet criminum commune.

Etiam si quis cum noverca vivente patre peccaverit, haec circumstantia in confessione accusanda est, quia etsi ratione incestus peccati species non committitur ab ea diversa, quae inest peccato cum aliis cognatis patrat, committitur tamen ratione atrocis *injuriae* erga *parentem*.

5. Incestus malitia non solum peccatis luxuriae, quae juxta naturam fiunt et complentur, contrahitur, sed etiam iis actionibus, quae vel imperfectae sunt, vel fortasse contra naturam committuntur: quod idem de adulterio dictum est, eo tantum discrimine, quod incestus malitia nunquam in peccato solitario insit, malitia adulterii inesse possit.

883 IV. Sacrilegium seu potius luxuria sacrilega committitur aut *personale*, si a sacra persona sive cum sacra persona fit; aut *locale*, si in loco sacro peccatur secundum ea, quae dicta sunt supra de virtute *religionis* n. 384 et 385.

Ibi etiam vide, quo sensu solum privatum votum castitatis *sacrilegum* constituat luxuriae peccatum.

NB. 1. Quod jam de adulterio et incestu aliquo modo dictum est, etiam a fortiori de sacrilegii reatu dici debet, sc. eum contrahi etiam actibus *quibuslibet*

contra castitatem; imo sacrilegium etiam sola voluptate venerea contrahitur ab eo, qui voto castitatis vel sacro ordine Deo consecratus est: id saltem de sacrilegio personali valet.

NB. 2. Voluptate vel cogitatione interna speciem sacrilegii, incestus etc. contrahi posse, quatenus *objectum peccati* desiderati vel approbati illas species malitiae continet, non est, quod hic exponam: id enim ex iis, quae de distinctione peccatorum interiorum in *theolog. generali* dicta sunt, colligitur.

Pro catalogo diversorum peccatorum contra VI. praec. erit ipse index et singularum §§ inscriptio: ea igitur repetere supervacaneum est.

Tractatus IV.

De bonis externis seu fortunae atque humanis erga illa officiis.

De amplissima hac materia justitiae commutativae praeter S. Thom. II. II. q. 58—78 et S. Alph. l. 3 (al. 4) a. n. 486 erudite scripserunt: Lugo *de justitia et jure*, Molina, Lessius, Vogler, Beusch (*de pactis*, Migne *curs. theol.* tom. XVI.); recenti aetate: Crolley *de just. et jure*, it. Carrière, Schwane *de contractibus* seu „über die Verträge“, Pruner *de jure* seu „Lehre vom Recht“; praeterea passim omnes, qui de universa theologia scripserunt, quorum plures in decursu hujus tractatus allegatos habes.

Bona fortunae quae dicuntur, quibus homo ad vitam terrenam ⁸⁸⁴ ducendam indiget, praecipuum objectum sunt, circa quod justitia stricta versatur, et in quo hanc justitiae virtutem facilius laedi accidit.

Quo enim frequentior est horum bonorum usus et quo frequentior et magis necessaria eorum transmutatio seu transitus ab unius in alterius dominium: eo facilius stricta aequalitas ac proin justitiae norma violari potest.

Quare in practico moralis theologiae studio haec justitiae pars potissimum attendi et perquiri debet, tum ut laesae justitiae peccatum recte discernatur, tum ut obligatio restitutionis, utrum adsit annon, plane cognoscatur ex praec. VII. decalogi:

„Non furtum facies.“ Exod. 20, 15.

Sectio I.

De jure hominis in bona fortunae.

Hominem habere et acquirere posse strictum jus in bona externa, quantum satis est, jam supra de virtute justitiae in genere agentes innuimus, fusiorem tractationem ethicae debuimus relinquere. Quare hic statim ad particularia descendimus 1. circa jurium diversitatem, 2. eorum subjecta, 3. eorum acquirendorum modos diversos dicturi.

Caput I.

De variis juris speciebus.

I. Jus plenum et perfectum vocatur dominium; de quo jam supra dictum est: uti etiam de notione domini directi et indirecti.

Dominium nimirum reddit rem domino *propriam*. Quo fit, ut dominio, quod est *directum tantum*, domini nomen melius conveniat, quam dominio indirecto. Qui enim dominium directum in rem habet, vere eam ut propriam tenet, atque subjectum juridicum substantiae rei existit, etsi usum et dispositionem rei habeat impeditam; qui vero *indirectum tantum* alicujus rei dominium habet, illam rem, sc. ejus substantiam, non ut propriam tenet, sed solummodo jure circa eam disponendi utitur.

II. Usus est temporaneum jus in re aliena, ea sc. utendi, salva ejus substantia.

Qui rei usus determinatur contractibus aliisve transmissionis modis, quibus jus illud concessum seu acquisitum fuerit; simili modo onera illa determinantur, quae ab usuario, i. e. ab illo, qui jus usus habet, subeunda sunt. Particularia quaedam vide postea, quando sermo erit de contractibus locationis et conductionis.

885 III. Ususfructus jus est temporaneum et utendi re aliena et fructus illius percipiendi, salva ejus substantia. Hinc in sola re frugifera usus et ususfructus distinguuntur.

Usufructuarius, i. e. ille, cui jus ususfructus competit, in fructus rei plenum dominium acquirit: debet autem rem ipsam in bono statu conservare; modicas expensas pro re reparanda facere; onera, quae rei incumbunt (ut tributa etc.) ferre.

Dominium igitur acquirit eorum, quae in fundo, cujus usumfructum habet, nascuntur; foetus animalium suos facit; in silvis *consuetam* lignorum portionem caedere potest, non vero eam, quae statum silvae deteriorefficiat.

Ususfructus distinguitur *conventionalis* et *legalis*, prout libero contractu creatur, aut ipsa lege in certis casibus conceditur, e. g. parentibus in quaedam bona filiorum, mariti in quaedam uxoris bona; de quibus postea.

IV. Emphyteusis est jus haereditarium in re aliena, quod ad plenum usumfructum, imo etiam ad jus mutandi rei formam accidentalem (e. g. mutandi agros in prata, silvas etc.) extenditur.

Quoniam vero tanta disponendi facultas tribuitur, recentiores malunt emphyteusin pro 'dominio in certis casibus amissibili cum obligatione quotannis certam summam solvendi' habere, quam eam cum Romano jure tamquam jus in re aliena considerare. — Jus Austriacum non omnem haereditariam locationem emphyteusin vocat, sed eam solam, in qua pretium longe infra valorem fructuum quotannis solvendum sit, constitutum praecipue in recognitionem domini directi. — Ceterum ad jura et obligationes, quae sive ex emphyteusi sive ex feudo oriuntur, accuratius ad discenda remitto ad leges regionum atque earum jurisperitos.

V. Feudum ab emphyteusi eo distinguitur, quod loco pretii quotannis solvendi imponitur obligatio domino directo exhibendi obsequium et fidelitatem.

VI. Servitus dicitur jus alicui personae aut alicui rei inhaerens, 886 vi cujus aliena res ipsi serviat, i. e. aliquam utilitatem, commodum praestare debeat.

De qua longiorem aliquam explicationem dari convenit.

1. Ex ipsa definitione data habes distinctionem inter servitutes *personalem* et *realem*, prout utilitas ex aliena re percipienda certum hominem immediate respicit, aut mediante re, quam possidet, seu non ut hunc hominem, sed ut hujus rei possessorem: quare res illa, ex cujus possessione redundat jus circa rem alienam in utilitatem rei propriae, dicitur *res dominans*, altera *res serviens*.

2. Ratione *originis* distinguitur servitus *legalis*, *conventionalis*, *naturalis*, prout aut speciali lege, aut libera conventionem, aut naturali rerum conditione, situ etc. oriuntur.

3. Ratione *diversi objecti* seu rei, in cujus utilitatem conceduntur, habes servitutes *urbanas* et *rusticas*, prout in utilitatem aedificiorum aut agrorum cedunt.

4. Ratione *modi* servitutes sunt: *continuae* aut *discontinuae*, *apparentes* aut *non apparentes*.

5. Servitutes urbanae sunt fere hae:

a) servitus *tigni immittendi*, scilicet in murum alienum, quo propriae aedes fulciantur; b) servitus *oneris ferendi*, sc. proprias aedes fulciendi ipso muro alieno; c) servitus *projiendi*, i. e. aedes extollendi in aërem supra fundum alienum; d) servitus *protegiendi*, sc. in aërem supra fundum alienum *solum tectum* projiciendi; e) servitus *stillicidii immittendi*, avertendi videlicet in alienum fundum; si vero licet stillicidium *collectum* in alienum fundum derivare, dicitur f) servitus *fluminis recipiendi*; g) servitus *cloacae immittendae* (stercora per alienum fundum deducendi vel ad murum alienum construendi cloacae); h) servitus *altius non tollendi* etc. . . . (jus prohibendi, ne vicinus aedificia altius erigat).

6. Servitutes rusticae hae sunt praecipuae:

a) servitus *itineris* (jus eundi, portandi, equitandi super alienum fundum); b) servitus *actūs* (jus praeterea vehendi et pecora agendi sine via permanente: attamen jus *semitae* habetur tantum pro servitute itineris); c) servitus *viae* (jus viam habendi — Strasse — super alienum fundum); d) servitus *aquaeductūs*; e) servitus *aquaehaustūs*; f) servitus *pecoris ad aquam appulsūs*; g) servitus *pascendi* etc., quae ipso suo nomine intelliguntur.

Limites vero et extensionem omnium istorum jurium accuratam a juris consultis cognoscere oportet. (Haec breviter ex Puchta *Pandecten* notata sunt.)

Descripsi servitutes, prout pro *jure* sumuntur, seu prout jus concedunt possessori agri aut aedificii dominantis: hoc sensu dicuntur *servitutes activae*. Prout exprimunt *onus* fundi vel aedificii alterius, dicuntur *servitutes passivae*.

7. Ex natura et conceptu servitutum sequitur:

1) Quando servitutes reales sunt, seu proxime pro utilitate rei constitutae, re inter plures possessores divisa, jus servitutis transit ad

omnes et singulos possessores. 2) Dominus praedii servientis nihil facere potest, quo servitus activa ejusque usus diminuatur vel difficilior usu fiat, e. g. non potest mutare viam, ductum aquarum etc., nisi in commodum rei dominantis aut propter necessitatem reparationes etc. faciendi; dominus praedii dominantis nihil potest, quo onus servitutis passivae gravius evadat.

8. Quomodo servitutes sive extinguantur sive acquirantur solo temporis lapsu vel praescriptione, infra dicetur. Quando vero positiva institutione oriuntur, haec ipsa dispositio juris et facti inspicienda est.

Caput II.

De temporalium bonorum domini subjecto in particulari.

887 Supra jam dictum est, quibusnam in genere dominium competere possit; atque simul innuimus, posse leges positivas ipsius domini ejusve acquisitionis limites quosdam ponere, sive etiam illud extendere. Positivae igitur legis statuta attendi prorsus debent, quando de juris subjecto seu de diversorum subjectorum juribus disputamus. Attamen quae generatim de legitima domini aliorumve jurium acquisitione statuta sunt, doceri debent, quando singuli *modi* jurium acquirendorum considerantur. Hic solum ea attingemus, quae de certis quibusdam hominum ordinibus eorumque limitato dominio statuta sunt, quaeque in dirigendis aliorum conscientis difficultatem specialem efficere possunt, videlicet de dominio 1. filiorum familias, 2. uxorum, 3. clericorum, 4. scriptorum seu auctorum.

§ 1.

De dominio filiorum familias.

Praenotanda: I. Filii-familias vocantur omnes liberi utriuslibet sexûs sub paterna potestate constituti.

Sub paterna vero potestate aliquis constituitur

1) natiuitate ex legitimo matrimonio; 2) legitimatione subsequenti (quae fit subsequenti matrimonio, modo fuerit proles nata a parentibus matrimonii ineundi capacibus; — alias legitimatione opus est a competenti auctoritate publica concessa, si qua conceditur: generatim non conceditur neque concedi potest, si adfuit inter parentes impedimentum matrimonii *indispensabile*¹); 3) adoptione (attamen haec filium adoptivum non ita subiecit sub patrem adoptivum quoad bona filio propria, sicuti naturalis paternitas). *Finitur paterna potestas* a) morte naturali aut civili patris: attamen nisi filius eo tempore illam aetatem habeat, qua emancipatio concedi potest, paterna potestas transit in

¹ Lex civilis in Anglia non admittit legitimationem per subsequens parentum matrimonium.

alterum, ita ut jus filii non mutetur; b) emancipatione sive expressa, sive tacita.

II. De emancipatione seu dimissione ex paterna potestate ex positivis legibus haec notatu digna sunt:

1. Emancipatio fieri *debet*, filio volente, post annos majorennitatis; imo jus *commune* filios majores per se sui juris constituit; jura particularia, ut Borussic., Bavaric., solam facultatem postulandi emancipationem concedunt; quae re ipsa per declarationem parentum efficitur.

Fieri *potest* emancipatio, si in vivis est pater, ab ipso patre post annum 15. filii completum; patre mortuo, a curatoribus post annum 18. completum secundum cod. Gallic. § 477 et 488. Alia jura alios terminos aetatis constituunt, ut jus Borussic. annos 20.

2. Emancipatio filii minoris fit a) — id quod jus Borussic. negat pro *filia* (prout sentent. judic. 6. Maji 1881 lata est) — expressa patris vel curatoris declaratione pro diversis juribus privatim aut coram iudice facta; b) si filius legitimo parentum consensu — ita saltem recentiora jura disponunt — vel matrimonium iniiit¹, vel separatam societatem domesticam condidit, sive proprio Marte artem exercet². Cf. Pruner *Theol. moral.* pag. 500, ed 2; pro Anglia Crollly *de just.* vol. I. n. 458.

Aetas autem majorennitatis nunc fere ubique pro filiis utriuslibet sexûs statuitur 21. annus completus.

NB. Jus Gallicum novum hunc terminum fixit (cf. Cod. Gallic. cit.). Jus Romanum novum idem constituit sub Gregor. XVI.: v. Gury-Ball. I. n. 762 not. Jus regni Germaniae pro toto imperio a 1. Jan. 1876 eandem aetatem statuit (lege 17. Febr. 1875).

Antiqua jura discrepabant. Ita jus Rom. antiq. annum 25. completum statuerat, jus Borussicum 24.

III. Varia bonorum genera recensentur.

A. Nimirum a jure Romano haec distinguuntur:

1. Bona *castrensia*, quae filius occasione militiae acquisiverit.

2. Bona *quasi-castrensia*, quae ex aliquo alio publico officio acquisita sunt.

3. Bona *adventitia*, quae filio aut ipsius filii intuitu donata sunt, aut illi aliunde quam ex bonis paternis advenerunt.

4. Bona *profectitia*, quae aut vivente patre ab eo quoad substantiam filio collata sunt, aut ab aliis intuitu patris filio donata, aut quae filius ex bonis paternis, e. g. negotiatione cum paternis bonis, lucratus est.

B. In jure Gallico haec tantum distinctio fit:

1. Bona a filio *ex industria separata* acquisita, aut soli filio data.

2. Bona, quae filius *alio modo* aut labore et industria, aut dono acquisivit.

C. Jus Borussicum fere eodem modo distinguit.

1. Bona filiorum *libera*, quae constituuntur 1) ex iis quae separata industria acquisierunt (acquisitio, quae fit extra gestionem paterni negotii — „der Erwerb ausserhalb des Betriebes des väterlichen Geschäftes“); 2) ex iis, quae filio donata sunt, ita ut donator parentes expresse ab usufructu excluderet; 3) ex bonis parciomonalibus, vid. quae filii parcius vivendo seposuerunt ex eo, quod extra domum viventes a parentibus pro sustentatione pleno jure acceperant.

¹ Ita jus Gallicum § 476; idem obtinet ex jure Germanico communi, secundum quod ipsum matrimonium initum, modo a filio, si minor adhuc est, consensus parentum habeatur, paternam potestatem extinguit; jus Borussicum hunc titulum matrimonii etiam cum consensu parentum initi non admittit pro minoribus, nisi de *filibus* agitur.

² Jus Borussicum ita habet: „Wenn Sohn oder Tochter einen eigenen Betrieb oder Haushalt anfängt mit des Vaters actuellem oder legitimer Einwilligung“ (cui concordat consuetudo in reliqua Germania).